

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich
RPO-641871-VII-7020/7006/10/JZ

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia 21 maja 2010 r.

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości
Warszawa

Komentarz Panie Ministrze

W odpowiedzi na pismo z dnia 7 maja 2010 r. Pana Stanisława Chmielewskiego, Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (ldz. DL-P-IV-4590-22/10) w sprawie wyrażenia w możliwie najkrótszym terminie opinii o projekcie z dnia 7 maja 2010 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, uprzejmie informuję, że treść niektórych sformułowanych w projekcie rozwiązań budzi wątpliwości, zwłaszcza w zakresie dotyczącym zapewnienia w praktyce gwarancji praworządowego użycia tych środków. W projekcie rezygnuje się z wielu sprawdzonych procedur służących zwiększeniu takich gwarancji. Są one efektem wieloletniej współpracy Służby Więziennej z instytucjami ochrony praw człowieka w Polsce, w tym z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

Analizowany projekt z dnia 7 maja 2010 r. rozporządzenia Rady Ministrów znacznie ogranicza zakres dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego. Generalnie odstępuje się w nim od protokołowania stosowania środków przymusu bezpośredniego (z wyjątkiem wypełnienia protokołu po użyciu broni i psa służbowego) na rzecz sporządzenia mało szczegółowej notatki służbowej, w której nie zawsze odnotowuje się dane osoby, wobec której zastosowano środki przymusu bezpośredniego (§ 4 ust. 5 pkt 3 projektu rozporządzenia). Notatka nie będzie zawierała potwierdzenia wykonania przez funkcjonariuszy SW tak istotnych obowiązków jak: ostrzeżenia osadzonego o możliwości zastosowania wobec niego

środka przymusu, przeprowadzenia bez zbędnej zwłoki badania lekarskiego po zaprzestaniu jego stosowania, a także, o ile to możliwe, w czasie stosowania środka.

Ponadto, w projekcie rozporządzenia nie określa się zasad przechowywania i archiwizowania sporządzonych notatek dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego.

W porównaniu do obecnie obowiązujących uregulowań, w projektowanych przepisach ograniczono się jedynie do zapewnienia pomocy lekarskiej osadzonemu, gdy w sytuacji zastosowania środków przymusu bezpośredniego nastąpiło: jego zranienie, gdy pojawiły się widoczne objawy zagrożenia dla jego życia lub zdrowia lub na wniosek samego osadzonego (§ 5 ust. 1 projektu rozporządzenia). Odstąpiono jednocześnie od: przeprowadzenia z osadzonym rozmowy przez kierownika jednostki penitencjarnej po zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego, pouczenia osadzonego o możliwości złożenia skargi do sądu penitencjarnego, a także obowiązku powiadomienia dyrektora okręgowego Służby Więziennej o zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego.

Zmiany dotyczą również częstotliwości przeprowadzanych kontroli zachowania się osadzonego podczas stosowania środków przymusu bezpośredniego. Obecnie obowiązuje zasada, iż dowódca zmiany czyni to w odstępach nie przekraczających 2 godzin, inny wyznaczony przez niego funkcjonariusz (oddziałowy) nie rzadziej niż co godzinę. W nowym zapisie odpowiednio: co 4 i 2 godziny (§ 6 ust. 1 i 2 projektowanego rozporządzenia). Odstępuje się od obowiązku archiwizacji nagrań zachowania się osadzonego w celi zabezpieczającej, który jest nałożony wprost przez przepis § 10 ust. 3 aktualnie obowiązującego w tym przedmiocie rozporządzenia Rady Ministrów.

W przypadku stosowania środków przymusu bezpośredniego wprowadza się obowiązek zakładania kajdanek na ręce trzymane z tyłu (§ 11 ust. 2 projektu rozporządzenia), a nie jak obecnie mniej uciążliwego dla osadzonego - na ręce trzymane z przodu. Nie daje się funkcjonariuszom SW możliwości wyboru sposobu postępowania, który będzie adekwatny do zaistniałej sytuacji.

W razie użycia broni służbowej odstępuje się od strzału ostrzegawczego. Autorzy projektu twierdzą że jego oddanie może zagrażać osobom postronnym

(strona 3 uzasadnienia do projektu rozporządzenia). Jednak praktyka wskazuje, że nie zawsze występuje takie zagrożenie, a dla przywrócenia stanu porządku i bezpieczeństwa niekiedy wystarcza sam strzał ostrzegawczy. Należy więc i w tym przypadku dać funkcjonariuszom SW możliwość wyboru sposobu postępowania, który będzie adekwatny do zaistniałej sytuacji.

Projekt rozporządzenia powinien też zawierać w załącznikach wzory protokołów z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, broni palnej i psa służbowego oraz opis techniczny poszczególnych środków przymusu bezpośredniego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zaprojektowane przepisy rozporządzenia, w porównaniu z obecnym stanem prawnym, w sposób istotny ograniczają możliwość weryfikowania zasadności skarg osadzonych na sposób użycia wobec nich środków przymusu bezpośredniego.

Projekt rozporządzenia nie uwzględnia (za wyjątkiem czasu umieszczenia w celi zabezpieczającej) obowiązku rejestrowania przebiegu stosowania środków przymusu bezpośredniego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się w tej sprawie do Pana Ministra w wystąpieniu z dnia 22 marca 2010 r. Niestety, w sprawie tej uzyskał negatywne stanowisko Pana Stanisława Chmielewskiego, Sekretarza Stanu w Ministerstwie (pismo z dnia 16 kwietnia 2010 r., ldz. BM-V-0760-2/10/3), z którym - ze względu na potrzeby praktyki, w tym sprawowania kontroli - trudno się zgodzić. Tym bardziej, że Dyrektor Generalny Służby Więziennej, pismem z dnia 26 lutego 2010 r. (l.dz. BO-073/2010/570), skierowanym do wszystkich dyrektorów okręgowych Służby Więziennej, anulował pismo swojego poprzednika z dnia 26 października 2004 r. (l. dz. DG-564/2004), dotyczące obowiązku utrwalania przebiegu stosowania środków przymusu bezpośredniego przy pomocy przenośnych kamer video.

Tymczasem na potrzebę kontynuowania tego typu działań wskazują wyniki wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji. Dla kontrolujących materiał filmowy jest doskonałym potwierdzeniem działań opisanych w protokole stosowania środków przymusu bezpośredniego. Niejednokrotnie też dyrektorzy jednostek penitencjarnych podkreślają iż osadzony, wobec którego konieczne jest zastosowanie środków przymusu bezpośredniego, widząc kamerę łagodnie, często zmieniając swoją postawę. Ma on wówczas świadomość, że zarejestrowanie przebiegu zdarzeń może

stanowić dowód potwierdzający jego niewłaściwe zachowanie. Filmowanie ich ma więc również charakter prewencyjny, minimalizuje bowiem potencjalne źródło naruszenia praw przez osoby pozbawione wolności, ale też przez funkcjonariuszy SW. Uzasadnione jest zatem wprowadzenie do projektu rozporządzenia opisanego powyżej obowiązku, jako jednej z gwarancji praworządnego stosowania przez funkcjonariuszy SW środków przymusu bezpośredniego.

Uprzejmie proszę Pana Ministra o odniesienie się do wniosków i uwag przedstawionych w niniejszym piśmie.

Jednocześnie informuję, że kopię tego pisma przekazałem do wiadomości Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

z poważaniem

ZASTĘPCA
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk